

Kiddushin v'Nissuin – Rashi and Rabbeinu Tam
May 22, 1994

1) After Reducing Time Between Kiddushin and Nissuin, Lengthen Time Between Cups of Wine for Kiddushin and Nissuin

מחזור ויטרי סימן תסט

וששאל מקום שמברכין ברכת אירוסין ונישואין ביום אחד. שחרית וערבית. מנהג זה לא ראיתי בשום מקום. אבל במקומינו רגילין לעשותם במקום אחד. אך אין מברכין שתיהן על כוס אחד. ומברך ראשונה ברכת היין דתדיר. וברכת אירוסין ושותה. וחוזר ונותן יין ומברך ברכת היין ושש ברכות של נישואין. ובמקום (שמספיקין) [שמפסיקין] ועושין סעודה בינתיים. נר' בעיני ודעתי נוטה שאסור לעשות כך וברך בראשונה ברכת חתנים ואם עושין כן הוייא ברכה שנייה שעושין בערבית ברכה לבטלה כי מקום יש לה. והואיל וברכו בראשונה ברכת נישואין גילו דעתם שזו היא כניסתם לחופה ולמה להם לחזור ולברך. שגם בברכת המזון שבינתיים לא יברכו שבע ברכות הואיל ואין דעתם להכניסם לחופה עד ברכה שנייה הראשונה אינה חופה. שעדיין לא נכתבה כתובה. אבל שהשמחה במעונו מברכין. דאמר בפ"ק דכתובות. מעיקרא אימת. אמר רב פפא מכי רמו שערי באסינתא. שהן צורכי נישואין. והתם והואיל ובשעת אירוסין כבר צרכי סעודה מזומנין ולא יחזרו בהן מברכין שהשמחה במעונו:

מחזור ויטרי סימן תסט

מעשה בחתן אחד שעשה ארוסין ונשואין ביחד. שלאחר שקדש הביאו לו כוס יין לברך עליו ברכת אירוסין. ובירך המברך בורא פרי הגפן. וברכת אירוסין ושתה. והביאו לו כוס אחר לברך ברכת נישואין. שכה ולא אמר בורא פרי הגפן והחזירו ר'. ושאלנו לר' מה טעם. שהרי בירך מתחילה בורא פרי הגפן עם ברכת אירוסין. ואעפ"י שכוס שני אינו אלא של נישואין יכול לפטור עצמו בברכה אחת של בורא פרי הגפן אעפ"י ששתה כוס ראשון דאירוסין הואיל ולא אמר בינתיים על הגפן ועל פרי הגפן. מידי דהוה אשותה בסעודה. שאפ"ל הוא שתה עשרה כוסות אינו מברך אלא בכוס ראשון. והשיב לנו ר' שאני סועד דקבע סעודתיה. אבל האי לא קבע דברכת אירוסין לחוד וברכת נישואין לחוד. ובנישואין הוא דתקון רבנן שבע ברכות. ובלא בורא פרי הגפן אינו אלא שש. לפיכך חייב לברך בורא פרי הגפן בכוס נישואין. דאירוסין לחוד ונישואין לחוד. שמנהג זה שנהגו לעשות אירוסין ונישואין ביחד לפי שאינם רוצים לעשות סעודה לאירוסין. שאם עושין אירוסין קודם לנישואין יהא גנאי לחתן ולקרוביו אם לא ירבו בסעודה כל היום. ולפיכך יש בני אדם שעושין אירוסין ונישואין ביחד ונפטר בסעודה אחת וכך אמר לנו ר' שלאחר ששתה המברך בכוס ראשון דאירוסין צריך לברך אחריו על הגפן ועל פרי הגפן. אלא מפני הטורה ותמיהת בני אדם נמנעו מלעשות כן.

ספר הפרדס עמוד ק

קונט) מעשה בחתן אחד שעשה אירוסין ונישואין ביחד, ולאחר שק(י)דש הביאו לו כוס לברך ברכת אירוסין, ובירך המברך בורא פרי הגפן וברכת אירוסין. ולאחר שבירך ברכת אירוסין שתה, והביאו לו כוס אחד לברך ברכת נישואין [ו]שכה ולא אמר בורא פרי הגפן קונט) והחזירו ר(ב)י. ושאלנו לו מה טעם, שהרי בירך מתחלה בורא פרי הגפן עם ברכת אירוסין. וא[ת] ע[ל] פ[י] שכוס שני אינו אלא של נישואין יכול לפטור עצמו (מברכה) [בברכה] אחת של בורא פרי הגפן. א[ת] ע[ל] פי ששתה בכוס ראשון של אירוסין הואיל ולא אמר בנתיים על הגפן ועל פרי הגפן. מידי דהוה אשותה בסעודה שאפ"ל [לו הוא] שותה עשרה כוסות אינו מברך אלא בכוס ראשון. והשיבני רבי, שאני סועד דקביע סעודתי[ה], אבל האי לא קבע דברכת אירוסין לחוד וברכת נישואין לחוד. ובנישואין הוא דתקינן רבנן שבע ברכות ובלא בורא פרי הגפן אינו אלא ששה. שחבל, יוצר האדם, אשר יצר, שוש תשיש, שמח תשמח, אשר ברא ששון. לפיכך צריך לברך בורא פ[רי] הגפן בכוס [של] נישואין. (ו)ד[ברכה] ת[אירוסין] לחוד [ונישואין לחוד]. שמנהג זה שנהגו [לעשות] אירוסין ונישואין ביום אחד אינו אלא לפי שאינם רוצים לעשות סעודה לאירוסין. שאם עושין אירוסין קודם לנישואין, גנאי הוא לחתן ולקרוביו אם לא ירבו בסעודה ובשמחה כל היום. לפיכך יש בני אדם שעושין אירוסין ונישואין ביחד, ונפטר[ין] בסעודה אחת. (קונט) ולכך אמר לנו ר(ב)י שלאחר [ששתה המברך בכוס ראשון של אירוסין צריך לברך (בפניה) על הגפן ועל פרי הגפן] אלא מפני טורה ותמיהת בני אדם נמנעים מעשות כן קט).

ספר הישר (חלק התשובות) סימן מה

ה. (בענין ברכת אירוסין ונישואין). עוד אחת מעט היא שהרגילו לעשות ברכת אירוסין ונישואין על כוס אחד. וע"ז יש תימה שהרי בבית חתנים נתקנה ברכת חתנים, וברכת אירוסין בבית אירוסין והואיל ובשני מקומות נתקנו א"א לכולם ובעל כרחינו אם על כוס (א') נתקנו שתי כוסות הם, ואם בלא כוס נתקנו הבא לעשותם על הכוס שתי כוסות יש לו לעשות כנגד תקנתם בשני מקומות ולא לעשותם שתי קדושות על כוס אחד, מידי דהוה אקידושא ואבדלתא והכי שפיר טפי, ואע"ג דלא מציינו כוס בתלמוד אלא אמרינן בריך שית יש לנו לתפוס דרך הישרה הואיל ונהגו כוס ורב יהודאי הנהיגו. ועוד כי בברכת אירוסין היא בסקילה ובברכת נישואין היא בחנק והוא כניסת חופה. **ומנהג נאה שהנהיגו רבינו שלמה בדורו להסתלק ולהתעסק בשום דבר לעשות הפסק בין ברכת אירוסין לנישואין**, וימצא כתוב במחזור שתיקן הנדיב ר' שמחה + עיין מחזור ויטרי סימן תס"ט צד תקפ"ו ותקפ"ז, ועוד עיין בפרדס רש"י לקוטים דפוס קונשטאנדינה דף כ"ג ע"ד + שיש בו פיר' רוב דברים מסדר ר' עמרם והלכות גדולות ורבינו שלמה ושאר גאונים, ומצוי הוא ברוב מקומות. ולדין מזיגת כוס שני ושפרכת כוס ראשון ושתייתו הוי הפס.

מחזור ויטרי סימן תע

כנסו לחופה וישוררו לפניהם. נשמטים משם בעלי אסיפה. או לסעודת אירוסין. או לשום הפלגה שלא לברך ברכת נישואין עם אותו כוס. ושלא לעשות מצות חבילות חבילות. שלא לומר שתי קדושות על כוס אחד. לאחר זמן יאספו שנית ויביאו כוס שני. ויברך עליו ז' ברכות. שותה המברך ושותין החתן והכלה. ויזמרו להם בחופה. יביאו עדים ומקנה החתן בסודר אחד מן העדים לכלה את הכתובה. ויחתמו הם על הקנין הזה ולא על הקידושין. שהכל ראו ושמעו בקידושיה.

2) Weddings on Friday

מרדכי מסכת כתובות פרק בתולה נשאת רמז קכט

מיהו עתה כונסים ביום ו' כדאמרי' לקמן [דף ג] במקום שבתי דינין קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום ואע"ג דאין דנין בע"ש מ"מ נהגו לישא אשה בע"ש שאין לנו בתי דינין קבועין ע"כ יש להושיב ג' ודנים לפניהם ועוד משום תקנת עניים נהגו כן ובפרק נערה גרסי' א"נ מסר לה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ודלא כמימון בסוף פרק עשירי דאישות

טור אבן העזר הלכות קידושין סימן סד

וכן אין לכנוס הבתולה ביום ששי לבעול ביום שבת לפי שאין בתי דינין קבועים בשבת וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומה שנהגו האידנא לכנוס ביום ששי משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינין קבועין ומי שיש לו עסק מקבץ ג' ומסדר טענותיו לפנייהם וזה יכול לעשות אפילו בשבת כתב הרמב"ם אין נושאים נשים בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ואצ"ל שאסור לישא בשבת וא"א ז"ל כתב ומסקנא דהלכתא מותר לבעול בתחילה בשבת ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן למיעבד סעודתא בין במוצאי שבת בין בשבת

בית יוסף אבן העזר סימן סד

...והרמב"ן (ה. ד"ה והמחזור) כתב שמה שנהגו לכנוס בששי מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכן כתב הר"י הלוי ז"ל עכ"ל: והרב המגיד כתב בפרק הנזכר על המנהג הזה לא ידעתי על מה סמכו ובודאי טענת חכמים מתקיימת בהם שהם באים לידי חילול שבת אם על ידי עצמן אם ממלאכה על ידי גוי ויש מי שדוחה מהלכה גזרה זו והביא סמך לזה ואינו עיקר והרמב"ן אחר שהאריך כתב בסוף דבריו ומה שנהגו בששי מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם ול"כ הרב נ' מיגאש ז"ל: ועכשיו מנהג פשוט לכנוס בששי:

שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סד סעיף ג

י"א שאין נושאים נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה. ויש מתירין. וכן פשוט המנהג לישא נשים בערב שבת, והוא שיטרה בסעודת הנישואין ג' ימים קודם הנישואין

שו"ת הרמ"א סימן קכה

ואשמע אחרי קול רעש גדול אשר העבירו קול במחנה לומר הביטו אחרי משת, במעשה הנעשה ע"י מקרוב סדרתי קידושין תחת החופה כדרך הארץ, שהכל יודעין סדר הכלה למה נכסה לחופה. והיה באישון לילה בליל שבת כשעה ומחצה בלילה. והמעשה והסבה אשר הכריחוני לזה הוא מבואר נגלה לכל באי שער עירנו, וזה המעשה אשר נעשה. איש היה בארץ ותם הכסף ממנו ושדך בתו גדולה לבן זוגה הראוי לה. והיה בימי שידוכיה, אשר ארך הזמן עד כניסתה לחופה הלך האב לעולמו והניח חיים לכל ישראל, ונשארה הבת שכולה וגלמודה אין לה אב ואם כי אם קרובים נעשו לה רחוקים והעלימו עיניהם ממנה, זולתי גואל אחד אחי אמה אשר הכניסה לביתו כי אין לה גואל קרוב ממנו. והיה כאשר באה בימים זמן נישואיה אשר היה ראוי לטבוח טבח והכן צרכי החופה, לא ראתה שום תמונת הנדוניא ושאר צרכים, זולתי קול אחד הבא לה שתטבול ותכין עצמה לחתונה כי יהיה לה הנדוניא. והבתולה הנ"ל עשתה כאשר צו עליה נשים השכינות ושמעה לקולם, גם כיסו אותה

ביום ו' בהינומא כדרך הבתולות. וכאשר נטו צללי ערב וכמעט קדש היום, שהיו לקרוביה ליתן הנדוניא קמצו ידיהם וחסרו ממתנת ידם הראוי להם, והיה נחסר מן הנדוניא כמעט שלישי הנדוניא. גם החתן נסוג אחור ולא רצה בשום אופן לכנסה ולא שת לבו לכל הדברים אשר דברו אליו מנהיגי העיר, שלא לבייש בת ישראל מכח כסף נמאס. ולא אבה שמוע רק כפתן חרש אטם אזנו ולא שמע לקול מלחשים, ולא קול גערת חכם תנידנו. וע"י זה נמשך הזמן מכח קטטות ומריבות, כדרך שאמרו לית כתובה דלית בה תיגרא +שבת קל, א בשנוי לשון. + והצליח מעשה שטן עד שהגיע הזמן הנ"ל שהשוו עצמן ונתרצה החתן ליכנס לחופה, ושלא לבייש בת ישראל הגונה קמתי וסדרתי הקידושין בזמן הנ"ל. והנה באשר מלינים עלי +עייין חיי אדם סימן לח סעיף ו שכותב: בשעת הדחק כגון שאין החתן והכלה יכולים להשוות ביום ו ומחמת קטט נמשך עד הלילה, ובחור שלא קיים פריה ורביה וכבר הכינו צרכי הסעודה ויש הפסד גדול וביוש לחתן וכלה, התיר רמ"א בתשובתו להיות החופה בשבת, והוא עצמו סידר הקדושין, מפני שגדול כבוד הבריות ואמנם במקום שאין שם כל התנאים הנזכרים אין להתיר ופשיטא שיהיו נזהרים לכתחלה שלא יבוא לידי כך, ועייין בספר כלילת יופי להר"ר חיים נתן דעמביצער, ראב"ד קראקא, דף יז ע"א בהגהה שכותב בענין זה: וכפי הנראה לא הסכימו עמו אז כל בני החבורה פה בהוראה זו שהם היו סוברים לאסור בזה וכדעת הסמ"ג שהביא בחזושי אנשי שם סביב המרדכי שם וכדי לעשות סיג וגדר לדבר התקינו חכמי וגדולי העיר פה כי מני אז והלאה לא יעשה שום חופה וקידושין ביום הששי פה בקראקא עד היום הזה, ואם הדבר נחוץ עושין אותו מחוץ לעיר כנודע+ באתי להסיר תלונתן מאתי להביא ראיה וטעמי ונימוקי עמי ועל מה סמכתי בזה לומר כזה ראה וקדש.

שיבולי הלקט חלק ב:נט עמוד 114 (סגולה 1969)